

Asia: VN/27065/2023

Lausuntopyyntö ehdotuksesta poliisin tietojenvaihtoa koskevan lainsäädännön muuttamisesta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi poliisilain, henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain, henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetun lain, rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain, rikostorjunnasta Tullissa annetun lain, henkilötietojen käsittelystä Tullissa annetun lain sekä henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annetun lain muuttamisesta

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Lausuntopyyntö ehdotuksesta poliisin tietojenvaihtoa koskevan lainsäädännön muuttamisesta

Maahanmuuttovirasto kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa.

Lainsäädäntöhankkeen Maahanmuuttovirastoa koskeva keskeisin uudistus on, että Maahanmuuttovirastolle lisättäisiin oikeus saada tieto etsintäkuulutuksista, jotka koskevat kiinniottoa, vangitsemista tai pidättämistä ja lisäksi oikeus luovuttaa poliisille oma-aloitteisesti tieto etsintäkuulutetun henkilön läsnäolosta viraston tiloissa.

Esityksen mukaan erillinen lakimuutos vaaditaan sen mahdollistamiseksi, että Maahanmuuttovirasto voisi saada tiedon myös muista kuin sen varsinaisiin tehtäviin liittyvästä etsintäkuulutuksesta.

Esityksen yksityiselämän ja henkilötietojen suojaa koskevan luvun mukaan Maahanmuuttoviraston mahdollisuus saada ja luovuttaa etsintäkuulutustietoja koskee ainoastaan sellaisia etsintäkuulutuksia, joissa on kysymys kiinniottosta, vangitsemisesta tai pidättämisestä. Tällaisten etsintäkuulutuksen kohteena olevien henkilöiden tavoittamisessa on kysymys painavasta yleisestä edusta, kuten rikoksesta epäillyn, tuomitun tai vankilasta karanneen henkilön kiinniottamisesta. Esimerkiksi pelkästään omaisuuteen kohdistuvista etsintäkuulutuksista tiedonsaantioikeutta ja -luovutusoikeutta ei olisi. Esityksen mukaan sääntelyn vaikutukset koskisivat vain pientä ihmisryhmää.

Maahanmuuttovirasto pitää kannatettavana, että Maahanmuuttohallinnon sisällä viranomaisten välistä tiedonvaihtoa edistetään tiedonsaantia ja tietojen luovutuksia täsmentävillä säännöksillä, joilla edistetään laintasoisesti viranomaisyhteistyön sujuvuutta.

Oikeuskanslerinvirasto katsoi päätöksessään (OKV/383/10/2020), että

”Ilmoittamismenettelylle tulee voida löytää selvä peruste laista, ja sitä koskevan ohjeistuksen ja menettelyjen tulee olla selkeästi kirjattua. Tällä hetkellä näin ei kuitenkaan ole. Etsintäkuulutuksesta itsestään ei ole laissa tarkemmin säädetty. Myös ilmoittamismenettely perustuu vain poliisin ja Maahanmuuttoviraston epävirallisesti ja ilmeisesti suullisesti keskenään sopimaan käytäntöön. Menettelystä ei selvityksen perusteella ole edes kirjallista sopimusta taikka päätöstä, vaan yhteisessä työryhmässä käyty keskustelu.”

Esityksessä ehdotetut säädösmuutokset siten vastaavat Oikeuskanslerinviraston antamassa päätöksessä esiin nostettuihin ongelmakohtiin säännösten puuttumisesta, joita todettiin olevan Maahanmuuttoviraston käytännössä ilmoittaa poliisille asiakaspalvelussaan asioivan etsintäkuulutetun luvanhakijan paikalla olemisesta.

Säättämällä nimenomaisesti viranomaisen oma-aloitteisesta tietojen luovuttamisesta toiselle viranomaiselle laintasoisesti selkeytetään monitulkintaisia tiedonluovuttamista koskevia säännöksiä.

Pykälämuutoksessa on kaksi osaa, eli 11 § 1 momentin uuden 9 kohdan mukainen tiedonsaantioikeus poliisilta sekä pykälän 2 momentin lisäys, jolla säädetään oikeus tiedon luovuttamiseen poliisille.

Esitysluonnoksen mukaan Maahanmuuttovirastolla on salassapitosäännösten estämättä oikeus luovuttaa poliisille oma-aloitteisesti tieto etsintäkuulutetun henkilön läsnäolosta viraston toimitiloissa tiettyä aikana sekä tieto henkilön henkilöllisyydestä, jos se on tarpeellista pidätettäväksi vangittavaksi tai kiinniotettavaksi määrätyn etsintäkuulutetun tavoittamiseksi.

Säädösehdotus poikkeaa maahanmuuttohallinnon henkilötietolaissa omaksutusta logiikasta, missä tiedonsaantia koskevat edellytykset on sidottu viranomaisen lakisääteisten tehtävien kannalta välttämättömyyden ja tarpeellisuuden vaatimukseen.

Henkilöiden etsintäkuulutusta koskevien tietojen käsittely, eli tiedonsaanti- ja tiedonluovutus oikeuden käyttäminen tapahtuisi käytännössä Maahanmuuttoviraston asiointipisteillä kytkeytyen asiakaspalvelutilanteisiin.

Näin ollen konkreettiset lainsoveltamistilanteet koskevat lähes yksinomaan Maahanmuuttoviraston asiakaspalvelijoita, joiden on yhteensovittava asiakkaiden palveleminen eri käsittelyvaiheineen etsintäkuulutusten käsittelyn ja niiden ilmoittamisen kanssa.

Säännöskohtaisten perustelujen mukaan, tarkoitus olisi varmistaa se, että virasto voisi tarvittaessa laillisesti tarkistaa, onko sen tiloissa asioivalla henkilöllä etsintäkuulutus poliisiasian tietojärjestelmässä.

Maahanmuuttovirasto katsoo, että luonnosta on tarpeen täsmentää sen osalta, missä tilanteissa etsintäkuulutukset tarkastetaan. Onko tarkoituksena, että etsintäkuulutukset tarkastetaan systemaattisesti jokaiselta, joka viraston tiloissa asioi (muun muassa neuvontaa tarvitsevat ja asiakkaiden perheenjäsenet), ainoastaan niiltä, jotka jättävät hakemuksen vireille vai tilannekohtaisen arvion perusteella. Jos kysymys on tilannekohtaisesta arvioinnista, on virkailijoiden mahdotonta arvioida erikseen, onko etsintäkuulutuksen tarkistaminen tarpeellista kyseiseltä

hakijalta vai ei. Maahanmuuttovirasto suosittelee menettelyä, jossa tarkastetaan systemaattisesti heiltä, jotka asianosaisena laittavat hakemuksen vireille.

Esitysluonnoksen mukaan Maahanmuuttoviraston mahdollisuus saada ja luovuttaa etsintäkuulutustietoja koskisi ainoastaan sellaisia etsintäkuulutuksia, joissa on kysymys kiinniotosta, vangitsemisesta ja pidättämisestä. Jatkovalmistelussa tulee myös täsmentää, millä tavalla vältetään sellaisten etsintäkuulutusten osalta näkyvyys, joihin käsittelijällä ei ole tiedonsaantioikeutta.

Esitysluonnoksen kohdan ”4.2.4 Vaikutukset yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan” viimeisessä kappaleessa kuvataan, millaiset hakijat kuuluvat Maahanmuuttoviraston asiakkaisiin. Kohdassa on lueteltu kaikki muut perusteet paitsi Brexit-lupa ja muukalaispassia tai pakolaisen matkustusasiakirjaa hakevat. Esitystä on tältäkin osin tarkennettava.

Kuulutusten käsittelyssä ja ilmoittamisessa on kysymys henkilön yksityisyyteen ja perusoikeuksiin puuttuvasta menettelystä, jolloin sen yksityiskohdat tulee kuvata menettelyyn osallistuvien oikeusturvan ja turvallisuuden vuoksi viranomaisten välillä tarkasti ja selkeästi. Asiakaspalvelua hoitavalla virkailijalla tulee olla menettelyohjeet ilmoittamistilanteiden varalle ja siihen, edellyttääkö ilmoittaminen esimerkiksi tarpeellisuusharkintaa ja ettei ilmoituksia tehdä esimerkiksi virheellisten tietojen perusteella.

Waal Johanna

Nevatalo Niko
Maahanmuuttovirasto